
ПЕРСПЕКТИВИ ПРЕД ПУБЛИЧНИТЕ ПОЛИТИКИ ЗА РЕГИОНАЛНО РАЗВИТИЕ В Р БЪЛГАРИЯ

Проф. д-р Маргарита Богданова
Гл. ас. д-р Евелина Парашкевова
Стопанска академия „Д. А. Ценов“ Свищов

Резюме: Целта на разработката е да се очертаят основните приоритети на публичните политики за регионално развитие в Р България и да се предложат насоки за балансирано развитие. Специален акцент се поставя върху ефекта на пространствено взаимодействие между териториите и ролята на публичните политики за стимулиране на позитивни ефекти от това взаимодействие. Извежда се ролята на институциите на регионално ниво, които биха могли да подкрепят и координират реализирането на политики за регионално развитие и постигане на териториална кохезия.

Ключови думи: публични политики, регионално развитие, териториална кохезия, близост

PERSPECTIVES REGARDING PUBLIC POLICIES FOR REGIONAL DEVELOPMENT IN BULGARIA

Prof. Margarita Bogdanova, PhD
Head Assist. Prof. Evelina Parashkevova, PhD
D.A. Tsenov Academy of Economics

Abstract: *The aim of the study is to outline the main priorities of the public policies for regional development in the Republic of Bulgaria and to provide guidelines for balanced development. Special emphasis is placed on the effect of spatial interaction between territories and the role of public policies to stimulate the positive effects of this interaction. Attention is drawn to the role of institutions at regional level that could support and coordinate the implementation of regional development policies and the achievement of territorial cohesion.*

Key words: *public policies, regional development, territorial cohesion, proximity*

Регионалното развитие на България е обект на засилено внимание през последните три десетилетия. Това е провокирано както от външни, така и от вътрешни фактори. Външните са свързани преди всичко с членството на България в ЕС, по силата на което страната ни следва да реализира общите принципи на общоевропейската политика за сближаване, респективно – да прилага целите и приоритетите за съответния период, а през последното десетилетие да работи и за постигане на интелигентен, устойчив и приобщаващ растеж.

Вътрешните фактори са свързани с все по-значимите асиметрии както между отделните райони, така и на вътрешно-регионално ниво.

Приетите в Хановер през 2000 г. ръководни принципи за устойчиво териториално развитие на европейския континент представляват „единна стратегия за интегрирано и балансирано регионално развитие на нашия континент, която базирайки се на принципите за субсидиарността и реципрочността, засилва конкурентоспособността, сътрудничеството и солидарността на местните и регионалните власти отвъд границите и която по този начин допринася за демократичната стабилност на Европа“¹ Тези принципи са насочени към националните и регионални власти при подготовката на планови документи и се разглеждат като „основа за наднационално регионално планиране на националните мерки в областта на териториалното устройство и развитие.“²

¹ Ръководни принципи за устойчиво териториално развитие на европейския континент, Европейска конференция на министрите, отговарящи за териториалното устройство (СЕМАТ), 2000, с. 17.

² Пак там, с.17

Заложените идеи в документите на европейско ниво по отношение на пространственото планиране и регионалното развитие са свързани със създаването на политики, допринасящи за териториалното сближаване, интегрирано развитие при прилагане на принципите на субсидиарността и многоаспектното управление на територията. Целта е оптималното използване на потенциала на териториите чрез прилагане на стратегии за развитие, основани на местните и регионални потребности и потенциали и създаване на специфични териториални предимства, влияещи положително върху конкурентоспособността на регионите. По този начин е възможно провеждането на политики за реализиране на оптимални решения за дългосрочно развитие на европейските региони, с принос към целите на Стратегия Европа 2020³.

Основният документ, който определя стратегическата рамка на държавната политика за постигане на балансирано и устойчиво развитие на районите на страната и за преодоляване на вътрешнорегионалните и междурегионалните различия/неравенства е Националната стратегия за регионално развитие (НСРР). Тя определя дългосрочните цели и приоритети на политиката за регионално развитие. Стратегията има интегрален характер и дава възможност за координация на секторните политики на територията и съдейства за тяхното синхронизиране.⁴

НСРР е насочена към развитие, което води до засилване на вътрешната кохезия и смекчаване на допуснатите дисбаланси и неравенства в икономически, социален и териториален план⁵. Идеята е това да се постигне на базата на устойчивото градско развитие, интегрирането на проекти и програми, на териториални, човешки, времеви, информационни и финансови ресурси.

³ Вж. Territorial Agenda of the European Union 2020 - Towards an Inclusive, Smart and Sustainable Europe of Diverse Regions. Informal Ministerial Meeting of Ministers responsible for Spatial Planning and Territorial Development, Hungary, 2011.

⁴ Национална стратегия за регионално развитие 2012-2022, МРРБ, С. 2012, с. 1.

⁵ Пак там, с. 122.

Най-значима роля за конкурентността на регионите се отрежда на големите градове и на метрополите, които са приети за основни полюси на растеж в Националната стратегия за регионално развитие 2012-2022. Дава се шанс и на населени места в по-отдалечените и рядко населените райони, където се очаква да се разпростре влиянието на големите урбанистични центрове, ако на преден план успешно се изведат техните специфични характеристики, природните и културни ценности и традиции, ако чрез интегриран подход се развият иновационни и оригинални идеи за регионално развитие.⁶

Националната концепция за пространствено развитие 2013-2025 (НКПР) е „средносрочен стратегически документ, който дава насоките за устройство, управление и опазване на националната територия и акватория и създава предпоставки за пространствено ориентиране и координиране на секторните политики. Заедно с Националната стратегия за регионално развитие 2012 – 2022 г., тя е основен документ в най-новото ни законодателство и дългоочакван инструмент за интегрирано планиране и устойчиво пространствено, икономическо и социално развитие.“⁷ Като стратегически документ тя разглежда възможни модели и сценарии за пространствено развитие. Предлага конкретни интервенции, с които да се създадат предпоставки за реализиране на избран модел. Интервенциите са базирани на задълбочен анализ на потенциала и слабостите в развитието на националната територия. Независимо че се базира на принципи, като интегрирано планиране и комплексно третиране на всички проблеми на територията и приоритетно защитени публични интереси за гарантиране на баланса с индивидуалните интереси в реализирането на идеите и приоритетите на националната устройствена политика, НКПР поставя акцента на елементите на урбанистичната структура.

⁶ Пак там, с. 170.

⁷ Пак там, с. 4.

НКПР изпълнява „ролята на пространствено координиращ инструмент относно регионалните и секторните /ведомствените/ пространствено значими стратегии, планове и програми за развитие.“⁸ Тя изпълнява и координираща функция по вертикала и хоризонтала. „Чрез НКПР, от методическа гледна точка, се подчертава важноста на хоризонталното сътрудничество със секторните политики, които имат силни въздействия върху територията (например транспортната политика, селскостопанската политика, политиката за опазване на околната среда) и от друга страна, се акцентира на вертикалното сътрудничество между различните административни нива, което трябва да бъде организирано по такъв начин, че регионалните/местните власти да адаптират териториалното си устройство към мерките, взети на по-високо ниво, а националното ниво да адаптира своите собствени решения към плановете и проектите, предложени от регионално/местното ниво (общоевропейски методически принцип на реципрочността).“⁹

Голямата дилема на повечето документи, свързани пряко или косвено с регионалното развитие, е как едновременно да се стимулират центровете за растеж, независимо дали са в полицентрична, моноцентрична или друг тип структура, и в същото време да се даде шанс на по-слабо развитите региони да се развиват балансирано в дългосрочен план. Последното е свързано с недопускане на по-нататъшна депопулация, на спад в икономическото развитие, на влошаване на достъпа и качеството на публичните социални и други услуги за населението и т.н.

Проблемът се засилва още повече по време на икономическа криза и това си пролича ясно през периода 2008-2013 г., когато последиците от кризата в световен мащаб доведоха до още по-голяма концентрация на дейности и ресурси в централните места и респективно - оттегляне от периферните райони на България.

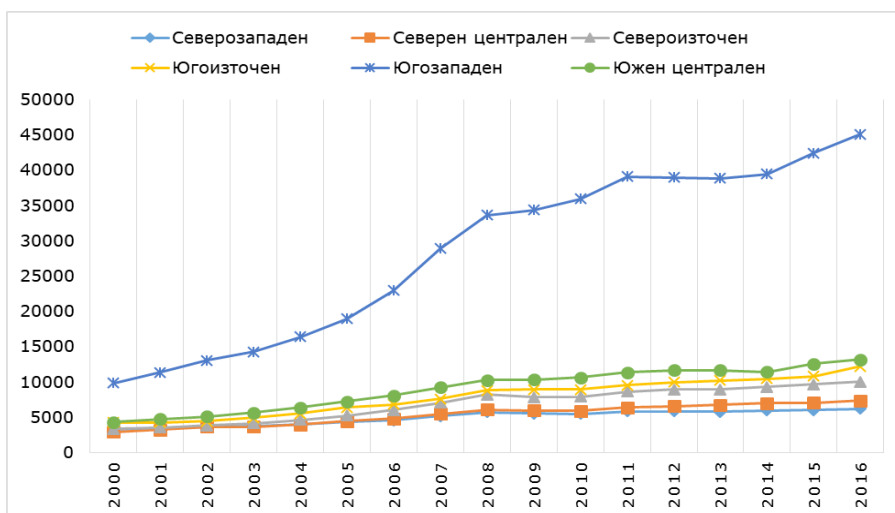
⁸ МРРБ, НЦТР. Методически насоки за разработване на Националната концепция за пространствено развитие на Република България за периода до 2025, С., 2010, с. 5.

⁹ Пак там, с. 13.

Тази дилема се решава в различните страни по различен начин. В България за съжаление няма видими успехи по отношение на балансираното териториално развитие. Напротив данните показват непрекъснато увеличаване на асиметрията в основните икономически показатели на регионално ниво.

На фиг. 1 е представена динамиката на БВП по райони за планиране през периода 2000 – 2016 г. Ако през 2000 г. маржът между най-силно развития (Югозападния) и най-слабо развития (Северозападния район за планиране) е около 3 пъти, то през 2016 г. е над 7 пъти. Номиналната разлика между Югозападния и Северозападния район през 2000 г. е 6 611 млн. лв., а през 2016 г. тя нараства на 38 878 млн. лв.

Фиг. 1. БВП, млн. лв. по райони за планиране през периода 2000 – 2016 г.

Източник: НСИ

За целия период (2000-2016 г.), темпът на изменение на БВП по райони за планиране е показан в табл. 1. За Югозападния район той е 4,58, а за Северозападния - 1,92.

Таблица 1 Темп на изменение на БВП за периода 2000-2016 г. по райони за планиране

Район за планиране	Темп на изменение
Северозападен	1,92
Северен централен	2,54
Североизточен	3,00
Югоизточен	2,86
Югозападен	4,58
Южен централен	3,06

Следователно асиметрията по райони за планиране не само не се очаква да намалее, но и да продължи да се увеличава. Ако екстраполираме настоящите тенденции до 2030 г. можем да получим по-точни данни за дисбаланса. Отделните райони изостават от Югозападния от 3,7 до 8,7 пъти, като номиналната разлика в БВП е от 58,7 до 71,1 млрд. лева.

Таблица 2 Прогнозни стойности на БВП по райони за планиране до 2030 г.

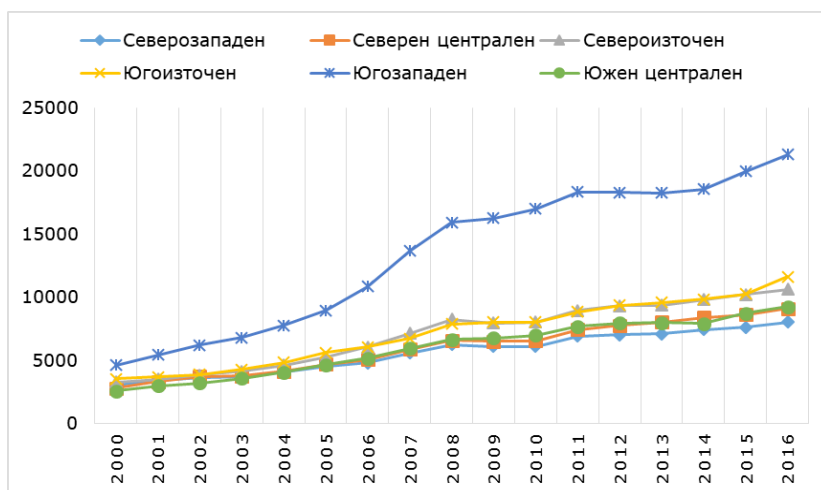
Район за планиране	БВП, млн. лв. – 2016 г.	Изоставане през 2016 от ЮЗР – млн. лв.	Уравнение на тренда*	Прогноза за БВП, млн. лв.– 2030 г.	Изоставане през 2030 от ЮЗР – млн. лв.
Северозападен	6225	-38878	$Y=194.58x+3226.7$	9259	-71113
Северен централен	7384	-37719	$Y=286.27x+2793$	11667	-68704
Североизточен	10011	-35093	$Y=453.2x+2833.2$	16882	-63489
Югоизточен	12197	-32906	$Y=501.05x+3379.9$	18912	-61459
Югозападен	45103	-	$Y=2359.9x+7214.9$	80372	-
Южен централен	13210	-31893	$Y=572.47x+3895.5$	21643	-58729

*Уравненията на трендовете са изведени при R^2 над 0.91

Източник: Собствени изчисления на авторите

Подобна е картината и когато се проследи БВП на едно лице. В този случай маржът леко се редуцира, но това се дължи единствено на намаляване на броя на населението в отделните райони за планиране, при което средната стойност на показателя БВП на едно лице се повишава.

Фиг. 2. БВП, лв. на човек от населението по райони за планиране (2000 - 2016 г.)

Източник: НСИ

Очевидно главният проблем на териториалното развитие в България продължава да бъде наличието на големи вътрешни дисбаланси и неравенства – както е формулиран в Националната стратегия за регионално развитие 2012-2022 г. Но до средата на този период няма индикации за преодоляването му. Както показват данните по-горе, той дори се изостря, като следствията от това могат да достигнат невиджани до момента размери. Следователно най-важният приоритет на публичните политики за регионално развитие следва да бъде свързан с прилагането на инструменти за териториална кохезия и балансиран растеж.

Задачата не е лесна. Тя изисква политическа и управленска воля и много ресурси за дълъг период от време, за да се реализира избраната политика. В Германия процесът на относително балансиране между Изтока и Запада продължава поч-

ти 30 години. В Италия – още повече, като и резултатите не са толкова значими. Но независимо от това, липсата на политика за териториална кохезия може да доведе до още по-сериозни проблеми, чието решаване ще изисква значително повече време и ресурси, ако изобщо е възможно да бъдат преодолени.

В теорията и практиката съществуват много и различни идеи за това как да се постигне териториална кохезия. Те са извеждани в резултат на задълбочени проучвания на множество изследователи. Някои са базирани на големи обеми данни, други – специфични казуси. Самата история на регионалната наука е белязана от различни течения, които варират между двата края на спектъра – локално развитие срещу растеж; количествени модели срещу качествени изследвания; пазарен срещу непазарен подход и т.н.¹⁰ Всеки от тези подходи има свои предимства и недостатъци и всеки следващ се стреми да реши недостатъците на предходните, доколкото това е възможно.

Именно то тази причина изборът на политики за развитие е въпрос, който следва да се решава консенсусно – с участието на широк кръг заинтересовани страни, вкл. представителите на науката.

Според Андре Торе и Фредерик Уолет, през последните години въпросите на регионалното развитие придобиват нови измерения поне в две посоки:¹¹

- Първата е свързана с ролята на локалните производствени системи и произтичащата от това регионална динамика. Според авторите тези системи допринасят за регионалния растеж, но остава открит въпроса за това *как да бъдат управлявани*.

¹⁰ Capello R., P. Nijkamp (Eds.), 2009, *Handbook of regional growth and development theories*, Edward Elgar, 529 p.

¹¹ Torre André, Frédéric Wallet (2014), Introduction. The role of proximity relations in regional and territorial development processes, *Regional development and proximity relations*, New Horizons in regional Science, Edward Elgar, London, <http://andre-torre.com/pdf/PDFpub284N1.pdf>

- Втората посока е свързана с развитието на информационните технологии, които *изменят идеята за географската близост* и ѝ придават нов смисъл. Дигиталната икономика става мощен лост за глобален растеж и това неизменно влияе и върху политиките за регионално развитие.

И двете измерения се базират на идеите за територията не просто като административна единица или географско пространство, а като място, в което се постига интегрираност на икономическите и социалните актьори, на ресурси и идеи. Най-често такава територия е общината, но може да бъде също и група общини, независимо дали са в една административна област. Организациите и институциите в нея могат да си поставят общи цели и да търсят активни начини за тяхното постигане. Публичните власти и местните икономически агенти имат решаваща роля в този процес. Колкото по-осъзнат е той, колкото по-ефикасни са местните заинтересовани страни в разработването на публични политики, толкова по-големи са шансовете дадена територия да се развие и/или поне да се запази като такава.

Постигането на кохезия в териториален аспект изисква прилагането политики за интегриран подход по отношение на пространственото взаимодействие. Никоя територия не се развива изолирано от останалите. Процесите в една община неизменно влияят на останалите – било в позитивен, било в негативен порядък. В първия случай политиките за регионално развитие би следвало да подкрепят, а във втория – да ограничават въздействието, за да се ограничи влиянието му.

В най-семплия му вариант пространственото взаимодействие се осъществява между близки или съседни единици (общини, области, организации и т.н.) и може да има икономически, социални и други измерения. В англоезичната литература се използва термина *proximity*, който трудно се адаптира на български език в контекста на регионалното развитие. Буквалният превод е близост, съседство, но това не е непременно географска близост, а по-скоро е проява на ефекта на пространствено взаимодействие. Прилага се в изследвания, свързани с иновационните системи (национални и регионални), връзката на университетите с бизнеса и публичния сектор на локално и регионално ниво, в новата икономическа геогра-

фия, при проучвания на трудовия пазар, разработване на политики за местно икономическо развитие и др.

В най-общ смисъл пространственото взаимодействие се основава на първия закон на географията, формулиран от Валдо Тоблер през 1970 г. Според него всяко нещо е свързано с друго такова, но близките неща са по-силно свързани от тези, които са отдалечени едно от друго (Everything is related to everything else, but near things are more related than distant things.)¹²

В някои казуси дори терминът proximity се използва в контекста на степен на сходство или подобие между отделни единици, дори когато не са съседни, при което се търсят общи характеристики, влияещи върху наблюдаваните променливи.

Различаваме няколко вида близост в пространствен аспект:¹³

- **Когнитивна близост**, при която се споделят знания и компетенции между организации, отделни лица на определена територия.

- **Организационна близост**, при която се сключват формални и неформални споразумения по определени въпроси, например достъп до ресурси, по пазари и т.н. Най-разпространеният резултат от организационната близост са клъстерите от фирми, образувани на секторно или локално ниво.

- **Социална близост**, която се обяснява с факта, че всички повечето икономически отношения имат социален контекст – чрез отношения на приятелство, семейни връзки и опит.

- **Институционална близост**, свързана с придържането към набор от правила, прилагани на макро ниво, като закони и политически решения или религиозни или културни ценности. Институционалната близост може да има двойка роля, доколкото институциите изпълняват едновременно ограничаваща и стимулираща роля за координацията. От една страна те са ограничени от регулаторната рамка, която налагат, от друга – могат да създадат среда, за да улесняват реализирането на

¹²Tobler, W. (1970), A Computer Movie Simulated Urban Growth in the Detroit Region. *Economic Geography*, 46(2): 234-340.

¹³Torre André, Frédéric Wallet, цит. произв.

програмите и проектите, да спомагат за намаляване на несигурността и дори за решаване на конфликтите.

- **Географска близост**, която също може да има позитивни и негативни ефекти. Повечето политически сблъсъци се случват именно между съседи. Но когато конфликтите се решават дългосрочно, географската близост насърчава доверието и улеснява ученето, както и трансфера на технологии и иновации.

Разбира се, географската близост не бива да означава просто късо разстояние между две териториални единици. Ефектът на близост зависи и от морфологичните характеристики на териториите, които се разглеждат в географска близост – например наличие на сходство в транспортните мрежи, наличие на финансови ресурси на лицата, които използват тези транспортни инфраструктури и т.н. Географската близост е неутрална по същество, но може да бъде активирана или мобилизирана от действията на икономически и социални участници като фирми или институции.¹⁴

Интересна разновидност на географската близост е т.нар. **временна географска близост**. Тя се свързва с мобилността на участниците в дадена териториална система – независимо дали те осъществяват мобилност като част от дадена организация или като индивиди. Така или иначе по време на тази мобилност те се срещат с други индивиди или организации и имат възможност за т.нар. когнитивна близост, при което споделят идеи, осъществяват контакти, с което могат да засилят ефекта на сходство и да провокират интервенции в политиките за местно икономическо развитие.

Политиките за териториална кохезия следва да отчитат възможностите за позитивно пространствено взаимодействие и да го стимулират. За целта е необходимо да се изградят институционални органи на регионално ниво, които да координират ефективно процеса на регионално развитие. Към настоящия за развитие, но те не изпълняват точно ролята на фасилитатор,

¹⁴Torre A., Rallet A., 2005, Proximity and localization, Regional Studies, vol. 39, n° 1, 47-60.

момент такива са например регионалните и областните съвети тъй като реално нямат властови инструменти за въздействие и подпомагане. Много по-ефикасни в ролята на институции, които подкрепят и подпомагат локалните производствени системи, са неправителствените организации, които играят ролята на регионални центрове за подпомагане на МСП. Първо, те имат по-ограничен обхват (обикновено на ниво областен град), второ са по-гъвкави в търсенето и предлагането на инструменти за подкрепа. Могат също така бързо да намерят необходимите им експерти, за да попълнят липсващите компетенции, когато това се налага.

Практиката обаче показва, че в България в повечето случаи тези НПО се финансират и издържат единствено чрез проекти, които успеят да разработят, което ограничава капацитета им. Ако се осигури целенасочена подкрепа за такъв тип центрове, резултатите от тяхната дейност биха били много по-значими.

Центровете за подпомагане по региони обикновено развиват бързо организационни иновации, така че да бъдат максимално ефективни в своите интервенции, вкл. чрез непрекъснатото институционално иновиране.

Няколко проблема могат да се очертаят при проучвания, свързани с пространственото взаимодействие, които неизменно създават проблеми и при вземането на решения за това какви публични политики за регионално развитие да се разработват и реализират:

- Преобладаващият брой изследвания са със статичен характер, т.е. те очертават картината на пространствено взаимодействие, но само към определен момент. Например такива са изследванията на пазара на труда в определени региони, където се доказва, че фактори от дадена териториална единица влияят върху безработицата в съседните общини. Но рядко се извеждат дългосрочни причинно следствени връзки, за да се проследи динамиката на процеса. Подобни изследвания изискват сериозен експертен потенциал за разработване на адекватни модели и за тяхното валидиране със средствата на пространствената иконометрия. По тази причина политиките за регионално развитие имат по-скоро кризисен и краткосрочен характер, а не устойчив дългосрочен.

- Регионалните изследвания изискват интердисциплинарен подход чрез включване на социолози, географи, плановици, архитекти, еколози, с което се разширява значително обхватът на работата в посока на интегриране на различни аспекти на развитието на местно ниво.

- Много често се пропуска отрицателния ефект на „близостта“, наричан още „парадокс на близостта“¹⁵. Така например струпването на много фирми на определено място може да доведе до конкуренция за квалифицирани работници, за земя или за офис пространство. По подобен начин може да настъпи сблъсък между иновативни компании и т.н.¹⁶

- Пространственият ефект на „близостта“ (сходството) е изключително широко прилаган при анализа на иновационните спиловъри и иновационните системи. Когато обаче иновационните системи са слабо структурирани и недостатъчно ефективни, усилията (и ресурсите) се концентрират върху малко на брой иновационни центрове, спиловър ефектът е силно ограничен. В тези случаи е редно да се търсят политики за стимулиране на иновациите в по-ниско технологичните сектори (например в селското стопанство), като се стимулират организационни иновации и мобилизирането на местното население.

Проучването на доказателствата за наличието на спиловър ефекти от иновациите става въпрос с ключово значение.¹⁷ Ако могат да се докажат (и остойностят) т.нар. непреки и неосъзнати ползи (които остават некомпенсирани), може да се обосноват правителствени стимули и инструменти (и съответният им бюджет) при стимулиране на иновациите на регионално ниво. Когато се докаже спиловър ефекта, социалната норма на възвръщаемост на дадена инвестиция ще надвишава капиталовата доходност, като по този начин ще се оправдая

¹⁵Boschma, R. and K. Frenken (2015), *Evolutionary Economic Geography*. Papers in Evolutionary Economic Geography # 15.18.

¹⁶Torre André, Frédéric Wallet, цит. произв. p. 15

¹⁷Capello, Roberta, *Spatial Spillovers and Regional Growth: A Cognitive Approach* <https://www.ifw-kiel.de/konfer/2007/agks/paper/capello.pdf>

държавната намеса. Това може да провокира и промени в местната нормативна уредба, когато в даден регион се установи и приеме от управляващите идеята, че е необходима трайна подкрепа на даден сектор, който има иновационен капацитет.

Важно следствие от проучванията, концентрирани върху създаването и разпространението на иновации е свързан с това, че изследванията там са насочени към големи промишлени комплекси и техните стратегии за иновирание, връзките им с изследователския сектор, и в резултат на това спада интереса към МСП. Последните нямат необходимия капацитет за фундаментални или приложни изследвания, не са интересни за научните лаборатории, а оттам и за изследователите и остават до известна степен извън ползрението, вкл. на политиките за развитие, които пък са ориентирани към стимулиране на иновациите. Тази тенденция е в ущърб на развитието на локално ниво, тъй като растежът на периферните региони в България се основава главно на МСП.

По същите причини встрани от политиките остават въпроси, свързани с икономиката на споделянето и със социалното предприемачество, както и с икономика, базирана на културния и спортния потенциал, здравето и т.н.

Не са достатъчно изследвани и въздействието на кризите върху различните региони и тяхната уязвимост от външни шокове и флуктуации в пазарите.

Децентрализацията в България за периода 1991-2015 г. се отличава с бавни темпове, резки промени във водената политика, отсъствие на устойчиви и целенасочени интервенции, които да осигурят необходимата реформа и реалното разширяване на правомощията на териториалните и местни власти. На практика достигнатото равнище на политическа, административна и финансова децентрализация в страната се отразяват негативно върху регионалното развитие. Регистрира се нарастване на междурегионалните различия, което води до негативни демографски процеси и обезлюдяване на територии, амортизиране на инфраструктурата в тези територии и съответно загуба на потенциал.

Регламентираната в Закона за регионално развитие система от документи за планиране на регионалното развитие функционира формално. Създадените органи за провеждане на политиката на ниво район за планиране и на ниво област нямат необходимата автономия и инструментариум, които да осигуряват реалното изпълнение на писаните политики. Техните правомощия са ограничени от гледна точка на финансирането и изпълнението на заложените стратегически цели и проекти. Реално политиката за регионално развитие в България в момента се провежда на две нива – национално и общинско. Различията в подходите на управление, в правомощията и проблемите на тези две нива до голяма степен обуславя и отдалечеността в изпълняваните политики. Така на практика политиката за регионално развитие в страната е неефективна и усвояваните от Европейските структурни и инвестиционни фондове средства по проекти имат заместваща, а не допълваща роля. Финансирането в България се осъществява на принципа на разходни стандарти, а не на принципа на програмното бюджетиране. Тази слабост е констатирана и в приетата през 2014 г. Стратегията за развитие на държавната администрация за периода 2014-2020 г. В дефинираната в нея Стратегическа цел 1. Ефективно управление и върховенство на закона, подцел 1.3. Усъвършенстване на планирането и на програмното и ориентирано към резултатите бюджетиране се обръща внимание върху необходимостта от обвързване на секторните политики с бюджетния процес, както и от разработване на механизъм за обвързване на стратегическите документи с програмните бюджети на институциите и програмата на правителството и осигуряване на преки връзки на бюджета на звената и изпълняваните от тях политики и извършване на текущ мониторинг на ефективността и ефикасността на изпълнение на стратегиите и бюджетните програми.

Безспорно децентрализация на правомощия към регионални и местни структури за провеждане на политиката за регионално развитие е процес, който тепърва ще стартира в България. Характерните за старите страни членки на Европейския съюз процеси по децентрализация и регионализация на управлението са доказали своята ефективност. Повишаването

на капацитета на съществуващите у нас Регионални съвети за развитие и Областни съвети за развитие, както и делегирани на правомощия за създаване, финансиране, изпълнение, контролиране и мониторинг на публични политики с регионален обхват са част от инициативите, които трябва да бъдат предприети, за да може да бъде ефективен процеса по децентрализация на регионалното развитие в страната. Това в дългосрочен план трябва да доведе до премахване на централизираният подход при разпределяне на финансовите средства, в т.ч. и на тези от Европейския съюз и да се премине към регионален подход и програмен формат на бюджетиране.

ЛИТЕРАТУРА

1. Методически насоки за разработване на Националната концепция за пространствено развитие на Република България за периода до 2025, НЦТР, МРРБ, С., 2010
2. Националната концепция за пространствено развитие на Р България 2013-2025, МРРБ, С. 2012
3. Национална стратегия за регионално развитие 2012-2022, МРРБ, С. 2012
4. НСИ, www.nsi.bg
5. Ръководни принципи за устойчиво териториално развитие на европейския континент, Европейска конференция на министрите, отговарящи за териториалното устройство (CEMAT), 2000
6. Boschma, R. and K. Frenken (2015), Evolutionary Economic Geography. Papers in Evolutionary Economic Geography # 15.18.
7. Capello, Roberta, Spatial Spillovers and Regional Growth: A Cognitive Approach <https://www.ifw-kiel.de/konfer/2007/agks/paper/capello.pdf>
8. Capello R., P. Nijkamp (Eds.), 2009, *Handbook of regional*

growth and development theories, Edward Elgar, 529 p.

9. Territorial Agenda of the European Union 2020 - Towards an Inclusive, Smart and Sustainable Europe of Diverse Regions. Informal Ministerial Meeting of Ministers responsible for Spatial Planning and Territorial Development, Hungary, 2011

10. Tobler, W. (1970), A Computer Movie Simulated Urban Growth in the Detroit Region. *Economic Geography*, 46(2): 234-340.

11. Torre, André, Frédéric Wallet, (2014) Introduction. The role of proximity relations in regional and territorial development processes, 2014, *Regional development and proximity relations*, New Horizons in regional Science, Edward Elgar, London, <http://andre-torre.com/pdf/PDFpub284N1.pdf>

12. Torre A., Rallet A., (2005), Proximity and localization, *Regional Studies*, vol. 39, n° 1, 47-60.